

УДК: 339.13:330.138.11

© *Michał Adam Leśniewski*
(*m. Ostrowiec Świętokzyski*)

KONKURENCYJNOŚĆ PROCESEM KREOWANIA WARTOŚCI PRZEDSIĘBIORSTWA W GOSPODARCE GLOBALNEJ

Competition is a process accompanied by a man in every sphere of its activities. In the sphere of economic activity based on the market mechanism, competition acts as its integral part in the process of regulating the allocation of resources. Competition contributes to the formation of the company.

Key words: competition, the competitiveness of enterprises.

Міхал Адам Лесневський. Конкуренція як процес формування вартості підприємства в глобальній економіці. Конкуренція – це процес, що супроводжує людину у кожній сфері її діяльності. В галузі економічної діяльності, що базується на ринкових механізмах, конкуренція діє як її невід’ємна частина в процесі регулювання розподілу ресурсів. Конкуренція робить внесок до створення компаній.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність підприємств.

Михаил Адам Лесневский. Конкуренция как процесс формирования ценности предприятия в глобальной экономике. Конкуренция – это процесс, который сопровождает человека в каждой сфере ее деятельности. В отрасли экономической деятельности, которая базируется на рыночных механизмах, конкуренция действует как ее неотъемлемая часть в процессе регуляции распределения ресурсов. Конкуренция делает взнос к созданию компаний.

Ключевые слова: конкуренция, конкурентоспособность предприятий.

Konkurencja jest procesem towarzyszącym człowiekowi w każdej sferze jego działalności. W sferze działalności gospodarczej opartej na mechanizmie rynkowym, konkurencja występuje jako jego nieodłączny element w procesie regulującym alokację zasobów. Warunkiem zaistnienia procesów konkurencyjnych jest ograniczoność zasobów w stosunku do potrzeb, a w konkurencji rynkowej głównym problemem staje się ograniczona wielkość popytu na dobra. Idea konkurencji sprowadza się do rywalizacji wielu jednostek lub grup o osiągnięcie tego samego celu; w tym znaczeniu, stanowi główną siłę napędową sukcesu lub porażki gospodarek narodowych, branż i przedsiębiorstw.

Celem opracowania jest prezentacja problemu konkurencyjności jako procesu kreowania wartości przedsiębiorstwa w gospodarce globalnej.

1. Pojęcie konkurencji i konkurencyjności

Na przestrzeni lat powstało wiele definicji konkurencji, ekonomiści formułując znaczenie konkurencji brali pod uwagę wiele czynników. Jakkolwiek termin konkurencyjność używany jest powszechnie i systematycznie, to jednocześnie

relatywnie rzadko występuje precyzyjne określenie tego zjawiska¹.

Konkurencja² to jeden z podstawowych elementów mechanizmu rynkowego którego istnienie – a także istnienie samodzielnych przedsiębiorstw i prywatnej własności środków produkcji – uważa się za warunek jej pojawienia się. „Istotnym elementem procesu rynkowego jest konkurencja rozumiana jako proces, przy pomocy którego uczestnicy rynku dążąc do realizacji swych interesów próbują przedstawić korzystniejsze od innych oferty dotyczące ceny, produkcji, lub innych charakterystyk wpływających na zawarcie transakcji”³.

Jednym z ważniejszych zagadnień dotyczących współczesnych przedsiębiorstw jest zagadnienie konkurencyjności⁴. W dobie globalizacji, kreowania wartości, deregulacji rynków czy rozprzestrzeniania się nowych technologii przedsiębiorstwa stykają się z coraz większym natężeniem konkurencji. Aby zwyciężyć w rynkowej rywalizacji przedsiębiorstwa muszą być konkurencyjne, a więc charakteryzować się konkurencyjnością. Powstaje jednak pytanie, czym jest konkurencyjność i co kryje się pod tym pojęciem.

Jedną z definicji jest opublikowana przez brytyjskie Ministerstwo Handlu i Przemysłu. Według niej konkurencyjność jest to zdolność do wytworzenia właściwych dóbr lub usługi właściwej jakości, po właściwej cenie i we właściwym czasie. W tym przypadku konkurencyjność sprowadza się do zaspokojenia potrzeb nabywcy w bardziej wydajny sposób i bardziej sprawnie niż inne firmy⁵.

Inną definicję podaje Institute for Management and Development (IMD). Według instytutu konkurencyjność jest dziedziną wiedzy ekonomicznej i stanowi obszar dociekań w sytuacji zmieniających się warunków gospodarowania w skali globalnej. Definicja podawana przez Instytut brzmi: konkurencyjność przedsiębiorstw zależy od ich umiejętności w budowaniu i utrzymaniu takiego środowiska, które sprzyja uzyskiwaniu zwielokrotnionych korzyści oraz zwiększa poziom zasobności ludności⁶.

Inne definicje, jakie można spotkać w literaturze to: *Abbas A.J.* – Zdolność firmy do innowacyjności i elastyczności przejawiająca się w uzyskaniu przewagi konkurencyjnej. *Bieńkowski W.* – Zdolność do sprostanja konkurencji wynikająca z akceptacji wyrobów przedsiębiorstwa. *Gorynia M.* – Umiejętność konkurowania tzn. Przetrawiania i działania w konkurencyjnym otoczeniu. *Pierścionek Z.* – Pozycja konkurencyjna zapewniająca zysk w długim okresie. *Płowiec U.* – Realizowanie stopy zyskowności przedsiębiorstwa wyższej od obowiązującej stopy procentowej, co umożliwia długotrwały rozwój.

Przybyciński T. – Rynkowa akceptacja produktów przedsiębiorstw oraz sprzedawanie wyrobów z zyskiem. Stankiewicz M. J. – zdolność do sprawnego (tj. skutecznego i korzystnego) realizowania celów przedsiębiorstwa na rynkowej arenie konkurencyjnej⁷.

Natomiast optymalnym kryterium wszechstronnej oceny przedsiębiorstwa może być konkurencyjność, rozumiana jako właściwość, która określa zdolność przedsiębiorstwa do ciągłego kreowania tendencji rozwojowej, wzrostu produktywności (mierzonej w skali mikro) oraz do skutecznego rozwijania rynków zbytu w warunkach oferowania przez konkurentów towarów lub/i usług: nowych, lepszych i tańszych⁸.

2. Konkurencja w naukach ekonomicznych

Klasyczna definicja konkurencji A. Smitha – Klasycy propagowali ideę samo dostosowującej się natury wolnego rynku. A. Smith w swoim traktacie *Bogactwo narodów* (1776) poświęconym analizie zmian cen artykułów wytwarzanych przez wielu przedsiębiorców formułuje pojęcie ceny naturalnej – Ceny zapewniającej producentowi pokrycie kosztów i minimalny zysk. Tak rozumiana cena ustala się na rynku w długim okresie dzięki „wolnej rywalizacji”⁹ jednostek, których głównym motorem działania jest dążenie do maksymalizacji własnych korzyści. Smith konkurencję postrzegał jako proces wymagający zasadniczo dużej liczby sprzedawców i grup właścicieli zasobów, dobrze poinformowanych o zyskach, płacach i rentach w gospodarce, oparty na swobodzie przemieszczania się zasobów między gałęziami gospodarki. Przy spełnieniu takich warunków, egoistyczny interes właścicieli zasobów powinien doprowadzić do ukształtowania się długookresowych cen naturalnych, które zrównają stopę zysków, płac i rent pomiędzy poszczególnymi sektorami gospodarki¹⁰.

Indywidualne dążenie ludzi do maksymalizacji własnych korzyści Smith traktuje jako główną sprężynę systemu ekonomicznego. Tym samym, wolny rynek i procesy konkurencji prowadzą do efektywnej alokacji zasobów w gospodarce. Ponadto, skoro system ekonomiczny tworzony przez poszczególnych ludzi (podmioty prywatne) jest optymalny z punktu widzenia pomnażania ogólnego dobrobytu, to nie powinien występować dodatkowy podmiot, który ingerowałby w działalność podmiotów prywatnych – jakim mogłoby być państwo. Ujęcie A. Smitha przedstawia model konkurencji wolno rynkowej, gdzie nie ma żadnych instrumentów regulujących rynek ani podmiotów ingerujących w działalność przedsiębiorców. Innym przykładem konkurencji na rynku jest model marksistowski.

W poglądach K. Marksa pojęcie konkurencji odgrywało ważną - historycznie i ekonomicznie - rolę. Pojawienie się konkurencyjnego rynku Marks traktuje jako przyczynę erozji siły królewskich monopolii oraz feudalnych i gildyjnych restrykcyjnych praktyk. W przeciwieństwie do klasyków ekonomii, łączących konkurencję wyłącznie z procesami wymiany

rynkowej, konkurencja w teorii Marksa odnosi się zarówno do sfery wymiany, jak i do sfer produkcji, dystrybucji i akumulacji kapitału. W teorii Marksa konkurencja ma charakter nie tylko siły równoważącej rynek, ale i powodującej niewłaściwą alokację kapitału oraz wytrącenie ze stanu równowagi. Cechą szczególną podejścia marksowskiego, przedstawionego w dziele *Kapitał* (1894), jest przedstawienie społeczeństwa podzielonego na antagonistyczne klasy nieustannie walczące ze sobą o kapitał. Konkurencja jest postrzegana jako aktywna siła, która umożliwiła pokonanie feudalnych i merkantylnych zasad produkcji i spowodowała, iż to kapitał a nie praca stał się dominującym czynnikiem w procesie produkcji¹¹.

Jeszcze inne ujęcie konkurencji przedstawiają neoklasycy, którzy uważają, że konkurencja jest to pewien stan układu, określona struktura rynkowa. Prekursorem takiego podejścia jest A. Cournot, który zwrócił uwagę na fakt, iż możliwe jest wyróżnienie różnych form rynku i związanych z tym modeli konkurencji, w zależności od liczby sprzedawców znajdujących się na tym rynku. W takim ujęciu, konkurencja utożsamiana jest z jej efektami, czyli stanem końcowym rynku¹². Jeszcze inną teorię przedstawił A. Marshall, który stworzył teorię konkurencji doskonałej. Idea modelu konkurencji doskonałej odpowiada koncepcji wolnego rynku w ujęciu Smitha (duża liczba podmiotów na rynku, wysoki stopień homogeniczności produktów, swoboda wejścia i wyjścia z rynku, maksymalizacja zysku jako jedyny cel przedsiębiorstw w branży), uzupełniona jednak jest o dwa dodatkowe założenia, dotyczące: doskonałej mobilności i podzielności czynników produkcji oraz doskonałej wiedzy podmiotów rynkowych na temat stanu rynku.

Idea konkurencji doskonałej, którą posługiwano się na gruncie czystej teorii ekonomii, nie znajdując odzwierciedlenia w rzeczywistości gospodarczej, spotykała się z krytyką. Już wspomniany wcześniej A. Cournot podejmował kwestię polityki cen monopolu, jednak z uwagi na czysto teoretyczny wówczas charakter problemu, nie spotkało się to z szerszym zainteresowaniem ekonomistów.

Dopiero w latach 20. XX w. krytyka konkurencji doskonałej przybrała ostrzejszą formę, a w badaniach zwrócono się ku analizom struktur rynkowych stanowiących ogniwo pośrednie pomiędzy doskonałą konkurencją a czystym monopolem. Przedsiębiorcy bowiem dość szybko zaobserwowali, iż odejście od warunków wolnej, „doskonałej” konkurencji – poprzez zmniejszanie liczby konkurentów i skoncentrowaniu w swoich rękach podaży i/lub popytu, i wpływanie w ten sposób na poziom cen rynkowych - stwarza lepsze możliwości na zwiększanie zysków. Kluczową rolę odegrały prace J. Robinson (Ekonomika niedoskonałej konkurencji, 1933) i E. Chamberlaina (Teoria monopolistycznej konkurencji, 1933), traktujące o rynku niedoskonałej konkurencji. Również w tych

pracach konkurencja utożsamiana jest ze strukturą rynkową; podkreśla się jednak fakt konkurowania innymi sposobami niż ceną, wyeksponowany jest również aspekt indywidualnego działania na rynku¹³.

Wymienieni ekonomiści dokonali analizy konkurencji niedoskonałej, w jej wyniku postawili następujące wnioski:

- występowanie niedoskonałej konkurencji, jako normalnego stanu gospodarki kapitalistycznej, powoduje niepełne wykorzystanie zdolności produkcyjnych, a więc wytwarzanie dochodu narodowego niższego od możliwego;

- występują trudności w osiągnięciu trwałego stanu równowagi, bowiem równowaga monopolu nie opiera się na trwałych podstawach produkcyjnych;

- nie zachodzi sprawiedliwy podział dochodu narodowego, bowiem w warunkach konkurencji niedoskonałej zmonopolizowane czynniki produkcji (kapitał) uzyskują przewagę nad czynnikami nie zmonopolizowanymi (praca), w wyniku czego otrzymują dochód wyższy od krańcowej produktywności¹⁴.

Kolejnym przykładem dyskusji na temat konkurencji jest J. M. Keynes. Istotą poglądów Keynes'a na konkurencję jest odmowa traktowania jej jako zjawiska niezbędnego dla właściwego funkcjonowania gospodarki, bowiem jej funkcje może przejąć rząd i instytucje nierynkowe. Zdaniem Keynes'a, jedyną formą konkurencji, mającą miejsce w rzeczywistości, jest konkurencja niedoskonała, pojmowana nie tylko w sensie modelu konkurencji monopolistycznej, ale także uważana za niedoskonałą na skutek braku optymalizującego oddziaływania na rynek. Co więcej, efekty konkurencji mogą okazać się szkodliwe dla gospodarki (siła monopolu). Brakiem pozytywnego oddziaływania konkurencji na gospodarkę, przede wszystkim na osiągnięcie równowagi ekonomicznej, uzasadnia Keynes konieczność aktywnej roli państwa w gospodarce¹⁵.

Innym przykładem badań nad konkurencją jest szkoła harwardzka, gdzie J. Bain sugerował, że w wysoko skoncentrowanych branżach poziom cen kształtuje się poniżej progu cen maksymalizujących zyski, co blokuje wejście na rynek potencjalnym konkurentom. Istotę podejścia szkoły harwardzkiej wyraża pogląd, iż wysoki stopień koncentracji kapitału, wskazujący na wysoki stopień ograniczeń konkurencji i oznaczający możliwość wpływania na zachowania konsumentów i konkurentów, prowadzi do:

- wzrostu cen dóbr dostarczanych przez silniejsze firmy, które uzyskują w ten sposób ponadnormalne zyski (brak efektywności dystrybucyjnej);

- zmniejszenie produkcji i utrzymywania zdolności produkcyjnych, które nie są w pełni wykorzystywane (brak efektywności alokacyjnej);

- brak skłonności przedsiębiorstw do obniżania kosztów produkcji i wprowadzania innowacji (brak efektywności produkcyjnej)¹⁶.

W ujęciu szkoły harwardzkiej, konkurencja wiąże się z rynkiem, a przedsiębiorstwo z hierarchią. Rozwój przedsiębiorstw doprowadził stopniowo do znacznego zwiększenia ich wielkości, dlatego zmniejszyło to znaczenie koordynacji rynkowej, podczas gdy zwiększyło znaczenie hierarchii w życiu gospodarczym.

Trójka ekonomistów: C. Menger, E. Von Boehm-Bawerk, F. Von Wieser, prowadzili badania nad konkurencją w ramach szkoły austriackiej zwanej inaczej psychologizną. Centralnym tematem ekonomicznym przedstawicieli tej szkoły jest teza, iż analiza ekonomiczna jest procesem, a nie statycznym oddziaływaniem na siebie jednostek, i że czas jest czynnikiem odgrywającym istotną rolę. Według tej tezy, konkurencja jest procesem dynamicznym, który z biegiem czasu eliminuje wysokie zyski (odgrywające ważną rolę w kierowaniu systemem). Ekonomia austriacka zakłada, że jednostki działają w zmieniających się warunkach, w których informacja jest ograniczona, a przyszłość nieznaną¹⁷.

Inne ujęcie konkurencji¹⁸ przedstawia ekonomia ewolucyjna. Konkurencja jest tu przedstawiana w kategoriach darwinowskiej walki o przetrwanie, procesy konkurencji mają charakter wybitnie dynamiczny i zazwyczaj nie analizuje się stanów równowagi. Odrzuca się neoklasyczne założenie dotyczące konkurencji doskonałej jako zbyt nierealistyczne. Podważane zostaje założenie o pełnej racjonalności podmiotów gospodarujących, na rzecz koncepcji ograniczonej racjonalności H. Simona. Przede wszystkim jednak odrzuca się założenie o maksymalizacji zysku jako głównego celu przedsiębiorcy; przeważa pogląd, iż dla przetrwania na rynku nie jest konieczne bycie najlepszym (w sensie możliwości generowania maksymalnych zysków), wystarczą działania na rzecz zysku satysfakcjonującego. W ujęciu ewolucyjnym uwagę zwraca analiza procesów gospodarowania w perspektywie długiego okresu. Postrzegając proces konkurencji jako źródło tworzenia i erozji władzy, która z natury konkurencji ma przejściowy charakter, teorie ewolucje konstatują przede wszystkim fakt istnienia nierówności siły rynkowej podmiotów gospodarczych jako zjawiska nieusuwalnego w praktyce życia gospodarczego. Jednakże warunkiem, umożliwiającym przejściowy charakter przewagi nad konkurentami jest zachowanie nieograniczonego dostępu do rynku. Ponieważ bariery dostępu do rynku stanowią przesłanki ograniczenia konkurencji, nie są zatem czymś pozytywnym¹⁹.

Kolejnym modelem teorii konkurencji, jest model zapoczątkowany przez ekonomistów instytucjonalnych. Teorie instytucjonalne eksponują zagrożenia wynikające z działania konkurencji, przyznając państwu istotną rolę w usuwaniu lub łagodzeniu skutków konkurencji oraz postulują politykę przeciwdziałania nierównościom wiążącym

się z działaniem siły gospodarczej. Wspólną cechą teorii instytucjonalnych jest przyjęcie poglądu o tym, że konkurencja nie jest w stanie samoczynnie zachować swojej zdolności do działania, bowiem proces konkurencji prowadzi do powstawania władzy gospodarczej. Posiadanie władzy prowadzi do wypaczeń konkurencji, ponieważ podmioty posiadające władzę rynkową są skłonne do łamania reguł gry rynkowej. Stąd, nierówność sił rynkowych powinna wywołać odpowiednie działania z zakresu polityki konkurencji, które skorygują układ sił rynkowych i dokonają ich powtórnej dystrybucji. Inaczej konkurencja jest to mechanizm regulacyjny gospodarki wyparty przez siłę przeciwważącą. Owa siła przeciwważająca, podobnie jak konkurencja, jest samorodnym czynnikiem regulacyjnym: siła powstająca w jednym punkcie gospodarki rodzi siłę przeciwważącą²⁰.

Kolejnym spojrzeniem na konkurencję jest teoria gier. Stworzyli ją J. Von Neumann i O. Morgenstern. Istota teorii sprowadza się do gry o sumie zerowej (wygrana jednego gracza oznacza przegrana innego) pomiędzy dwoma podmiotami rynkowymi (graczami). Bazując na przekonaniu, iż firmy raczej są skłonne do aktywnej rywalizacji aniżeli do współpracy (poprzez wybór jakiejś formy porozumienia), teoria gier poszukuje optymalnych rozwiązań (strategii działania) dla każdego z konkurentów²¹. (Choć należy dodać, iż teoria gier może mieć zastosowanie także do ilustracji kooperacji, jako strategii działania na oligopolistycznych rynkach.) W takim ujęciu, teoria gier nie wniosła do teorii ekonomii ogólnego modelu zachowania konkurencyjnego na rynku; stworzyła jednak narzędzie do rozpatrywania rzeczywistej sytuacji rynkowej w warunkach oligopolu.

Przedstawione wyżej poglądy na zjawisko konkurencji w większości mają charakter teorii wyjaśniających; tymczasem praktycy biznesu zgłaszają potrzebę rozpatrywania konkurencji z punktu widzenia firm, zmuszonych do działania w konkurencyjnym środowisku. Firmy konkurują o nabywców, rywalizując z krajowymi i zagranicznymi dostawcami takich samych lub substytucyjnych produktów. Firmy rywalizują także o czynniki wytwórcze – zasoby kapitału rzeczowego, finansowego, technologii i zasoby pracy.

3. Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstwa w rozwoju konkurencyjności

Na wyzwania współczesnej konkurencji, nakłada się coraz bardziej oczekiwanie w stosunku do podmiotów gospodarczych zrównoważonego rozwoju. Dzisiaj już wiadomo, że błędem by było ograniczanie pola badawczego min. dotyczącego konkurencyjności przedsiębiorstw jedynie do bezpośrednich relacji przedsiębiorstwa z innymi przedsiębiorstwami będącymi jego dostawcami, odbiorcami, konkurentami bądź jedynie obecnymi na rynku podmiotami gospodarczymi²².

Mówiąc o zrównoważonej strategii rozwoju należy skupić się na trzech głównych gałęziach: Ochrona środowiska, wzrost gospodarczy, rozwój społeczny. Jedną z najstarszych teorii odpowiedzialności społecznej korporacji jest podana przez a. Carnegie pod koniec XIX w. Opiera się ona na dwóch zasadach miłosierdzia i wódarstwa. Zasada miłosierdzia to doktryna społecznej odpowiedzialności wymagająca, aby szczęśliwi członkowie społeczeństwa wspomagali mniej szczęśliwych. Zasada wódarstwa to doktryna biblijna wymagająca, aby przedsiębiorstwa i zamożne osoby traktowały siebie wyłącznie jako wódarzy powierzonego im majątku, działających na rzecz całego społeczeństwa. Wg. tej teorii rolę przedsiębiorstwa jest pomnażać majątek społeczeństwa przez zwiększenie własnego w wyniku rozsądnego inwestowania zasobów pozostających w jego władaniu. Pierwszy model społecznie odpowiedzialnego przedsiębiorstwa powstał w USA pod koniec XX wieku. Oprócz odpowiedzialności ekonomicznej i prawnej uwzględniał on kryterium etyczne biznesu i wprowadzał działalność społeczną na rzecz otoczenia²³.

Koncepcja społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa²⁴ oznacza, takie działania, które oprócz rozwoju i umocnienia pozycji konkurencyjnej danego podmiotu, nie wpływają negatywnie na społeczeństwo i otaczające go środowisko. Chodzi tu o podejmowanie takich działań, które są w zgodzie nie tylko z wartościami ekonomicznymi. Szczególnie należy tu wskazać działalność, która nie wpływa negatywnie na stopę bezrobocia oraz na środowisko naturalne.

Konkurencja w nowym podejściu polega na walce pomiędzy przedsiębiorstwami o zdobycie relatywnej przewagi w zasobach, które pozwolą osiągnąć konkurencyjną przewagę rynkową, i w efekcie tego, lepszą pozycję finansową.

Szczegółowe analizy konkurencji stanowią podstawę strategicznego planowania i działania firm, dla których kanwę tworzą liczne koncepcje o charakterze interdyscyplinarnym. Ich wspólną myślą jest opracowanie strategii działania umożliwiającej zbudowanie i utrzymanie przewagi konkurencyjnej. Teoria ta nosi nazwę menedżerskiej teorii konkurencji.

¹ M. Mróz, Konkurencyjność przedsiębiorstwa – pojęcie i pomiar. „Gospodarka Narodowa” 2003 nr. 9, s. 40.

² Zob. M.A. Leśniewski, Konkurencyjność jako czynnik aktywizujący rozwój gmin Województwa Świętokrzyskiego, monografia „Przedsiębiorczość a konkurencja w regionie świętokrzyskim”, Akademia Świętokrzyska im. Jana Kochanowskiego, pod red. naukową Zbigniewa Olesińskiego, Kielce 2007, Tom I.

³ M. Blaug, Konkurencja jako stan końcowy i jako proces, Rectors lectures no. 44, AE, Kraków 2000, s. 3.

⁴ Zob. M.A. Leśniewski, Konkurencyjność jako stymulator rozwoju regionu na przykładzie gmin województwa świętokrzyskiego – wyniki badań, w: Regionalizm i lokalizacja pod red. Jana Rymarczyka, Bogusławy Skulskiej, Wawrzyńca Michalczyka, UE, Wrocław 2009.

⁵ W. Świtalski, Innowacyjność i konkurencyjność, UW, Warszawa 2005, s. 165 – 166.

⁶ Tamże, s. 168.

⁷ Zob. http://ieiz.tu.koszalin.pl/dokumenty/wydawnictwo/zeszyty/03/dok_12.pdf, 23/03/2011s. 86

⁸ H. Adamkiewicz – Drwiłło, Uwarunkowania konkurencyjności przedsiębiorstwa, PWN, Warszawa 2002, s. 128.

⁹ A. Smith, Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów, PWN, Warszawa 1954, s. 42

¹⁰ H. Landreth, D. Collander, Historia myśli ekonomicznej, PWN, Warszawa 1998, s. 119 – 120.

¹¹ T. Burke, A. Genn Bash, B. Haines, Competition in theory and practice, Routledge, Chapman and Hall Inc, Londyn 1991, s. 41.

¹² W. Wilczyński, Podstawowe kierunki współczesnej teorii konkurencji, PTE, Poznań 1968, s. 15.

¹³ Tamże s. 36

¹⁴ Z. Romanov, Historia myśli ekonomicznej w zarysie, AE, Poznań 1999, s. 149.

¹⁵ Tamże, s. 38.

¹⁶ T. Przybyciński, Konkurencja a sektor bankowy w Polsce. Wybrane zagadnienia teorii i praktyki konkurencji, SGH, Warszawa 2000, s. 46.

¹⁷ H. Landreth, D. Collander, Historia... op. cit., s. 588 – 590.

¹⁸ Zob. M. A. Leśniewski, Kierunki kształtowania konkurencyjności mikroprzedsiębiorstw regionu świętokrzyskiego- wybrane problemy, w: Rola informatyki w naukach ekonomicznych i społecznych. Innowacje i implikacje interdyscyplinarne, red. Z.E. Zieliński, Wyższa Szkoła Handlowa im. B. Markowskiego, Projekt PITWIN- Portal Innowacyjnego Transferu Wiedzy w Nauce, Kielce 2009, 3/2009.

¹⁹ T. Przybyciński, Konkurencja... op. cit., s. 48.

²⁰ H. Landreth, D. Collander, Historia... op. cit., s. 574.

²¹ T. Burke, A. Genn Bash, B. Haines, Competition... op. cit., s. 57 – 58.

²² K. Kuciński (red), Strategie przedsiębiorstw wobec wymogów zrównoważonego rozwoju, SGH, Warszawa 2009, s. 9.

²³ J. Adamczyk, Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw, PWE, Warszawa 2005, s. 40.

²⁴ Zob. M.A. Leśniewski, Corporate social responsibility, w: INTERPOLIS'10, Zborník príspevkov zo VII. vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov s medzinárodnou účasťou v Banskej Bystrici 25. novembra 2010.

УДК: 314.15-026.48:33(71)

© Іванна Макух-Федоркова

(м. Чернівці)

РОЛЬ ІМІГРАЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ КАНАДИ

Іванна Макух-Федоркова. Роль імміграції в економіці Канади. У даній статті аналізується роль і значення процесу імміграції в економіці Канади. Розкриваються основні складові канадської моделі імміграційної політики, визначаються неоднозначні оцінки імміграційного притоку до Канади на сучасному етапі. Наголошується на впливі імміграції на умови праці і зайнятість місцевого населення, а також з'ясовано рівень освіти, доходів та зайнятість новоприбулих. Зосереджена увага на рівні соціального життя іммігрантів у порівнянні з корінним населенням країни.

Ключові слова: імміграція, економічний розвиток, імміграційна політика, демографічна ситуація, зайнятість, соціально-професійний та етнічний склад, адаптація.

Іванна Макух-Федоркова. Роль імміграції в економіці Канади. В данній статті аналізується роль і значення процесу імміграції в економіці Канади. Раскрываются основные составляющие канадской модели иммиграционной политики, определяются неоднозначные оценки иммиграционного притока в Канаду на современном этапе. Обозначается на влиянии иммиграции на условия

труда и занятость местного населения, а также выяснен уровень образования, доходов и занятость вновь прибывших. Сосредоточенно внимание на уровне социальной жизни иммигрантов в сравнении с коренным населением страны.

Ключевые слова: иммиграция, экономическое развитие, иммиграционная политика, демографическая ситуация, занятость, социально-профессиональный и этнический состав.

Ivanna Makuch-Fedorkova. The Importance of Immigration in Canada's Economy Sustainable Development. This article analyzes the role and importance of the immigration process for Canada's economy sustainable development. The body of the article discloses basic components of the Canadian model of immigration policy and ambiguous assessment of immigration inflows to Canada at a present day. The focus revolves around the impact of immigration on employment and working conditions of the local population and the level of education, income and employment of new-come immigrants are under study. Fresh approach to the topic of relations across levels of immigrants' social life as compared to the native population of Canada is offered.